

ZELNIK JÓZSEF
Az alkímia, a mágia és a bor

„Mágia előfordult minden népnél minden időben.”

HEGEL

Először a nagy kérdés az, hogy mi is tulajdonképpen az alkímia és a mágia. A rejtőzködés évezredei után valójában szinte meghatározhatatlan. Rejtettsége miatt lényege talán meg sem nevezhető, például az alkímia felszínesen ismert eredeti célja az, hogy aranyat állítson elő valamiből. Ez a tétel számtalan módon magyarázható. Okkult technológiák titkos szövevényét, akár mátrixát jelentheti. Egy biztos, hogy az alkímia az átváltoztatás művészete. Innen akár azt is állíthatjuk, hogy Jézus Krisztus a legnagyobb alkímista, mivel neki sikerült két nagy átváltoztatás. A vizet borrá és a bort vérré, és nem akármilyen vérré, Isten vérévé, az emberi nemmel kötött új szövetség vérévé változtatta.

A modern tudományosság gögös mondata az alkímiáról az, hogy áltudomány. Példaértékű zavartságot fejez ki ez a tézis a mindent csak saját módszeréhez, saját rendszeréhez viszonyítani képes gondolkodásról. Ez olyan, mintha egy vallásos dominanciájú gondolkodás azt állítaná a tudományról, hogy álvallás. Nem más ez, mint részigazságok túlterjeszkedése.

Az alkímia (alchemy) szó Egyiptom ősi nevéből Khem-ből (Khám földje) ered, és jelentése *fekete föld*. Innen az alkímia annyit jelent, hogy a *fekete ország művészete*. Az alkímistákat „Hermész fiai”-nak is nevezték. Mikor ezzel a „művészettel” foglalkozunk, érdemes figyelembe venni Artephius 1741-ben Párizsban kiadott könyvének¹ kemény szavait: „*Nem köztudomású-e, hogy művészetünk kabbalista művészet? Vagyis csak szóbelileg közölhető, és tele van misztériumokkal? Szegény hülye! Olyan naiv volnál, hogy ezt hinnéd: nyíltan és világosan tanítjuk neked a legnagyobb és legfontosabb titkot? Biztosítlak róla: az, aki meg akarná magyarázni azt, amit a (hermetikus) filozófusok a szavak szokásos és betű szerinti értelmében írtak, egy olyan tekervényes útvonalon találná magát, amelyből soha nem szabadulna ki,*

mivel nem volna birtokában Ariadné fonala, amelyet követhetne, hogy megtalálja a kivezető utat.”

Emiatt nehéz például az alkímia és a mágia között is különbséget tenni. A tudományos megismerés már kezdetektől, Arisztotelésztől kezdve gyanakodva kísérte a mágia és az alkímia jelenségét. Ez odáig fokozódott, hogy a XX. század elejére a tudományfilozófia logikai pozitívista ága (pl. Moritz Schlick, Hans Reichenbach, Rudolf Carnap és Karl Popper) nemcsak a hagyományos metafizikát száműzték a tudományos gondolkodás területéről, hanem áltudománynak tekintették például a marxi történelemfelfogást és a freudi pszichoanalízist is. Vélhetőleg ebben volt is némi igazuk. Bár ezen az alapon áltudománnyá minősíthették volna Newton gravitáció-elméletét, hogy a kvantum-elméletről ne is beszéljünk. Newton, az „utolsó mágus” például egész életében valójában inkább a mágiával, és kiemelten a biblia lehetséges kódjával foglalkozott – ezt a mai napig teljesen ki nem adott hatalmas jegyzetanyaga bizonyítja² –, mint a hagyományos tudománnyal. Tudományos eredményeit azok hordalékanyagának tekintette. Végül a XX. században az osztrák származású Paul Feyerabend tagadta bármilyen egységes tudományos módszer létezését, sőt magát a tudományos haladást is kétségbe vonta.

A mágiát a zsidó-keresztény vallás – valójában a mózesi elv alapján – üldözte, és ennek az egyoldalú üldözésnek az örököse a tudomány álláspontja is. Ez az álláspont az etnológiában teljességedett ki, ahol a „primitív” népek egyszerű vallási gyakorlatának lett az elnevezése. Azonban a mágia és az alkímia lenyomott, lefojtott tudása állandóan fel-feltör. Jellemző erre a reneszánszban a hermetikus tradíció lefordítása és gyakorlása, de ez áll az okkult iránti érdeklődés XIX. századi újjászületése mögött is. Az igazsághoz hozzátartozik: a tudomány néha, ritkán kivívott szabadságára jellemző, hogy 1923-ban a Columbia University Press megjelentette Lynn Thorndike és kutatócsoportja hatalmas művét *A mágia és a kísérleti tudományok története* címmel.³ A nyolckötetes 6500 oldalas gigantikus jegyzetanyaggal ellátott mű átfogó képet ad a mágia és az alkímia történetéről a kezdetektől Newtonig, a XVII. századig, mikor már a naiv vegyészetté egy-

1 Julius Evola *A hermetikai tradíció* című kötetéből idézem.

2 Newton alkímista munkásságát Betty Teeter Dobbs *Foundations of Newton's Alchemy* című 1975-ben megjelent könyvében nagyon alaposan elemezte, és bizonyította, hogy Newton az alkímia segítségével szeretne volna felfedezni a mikrokozmosz struktúráit, mert ezekből kívánta megis-

memi a Makrokozmosz törvényeit, nem teljesen sikertelenül. Gondolhatunk itt a csillagászati körmozgás dinamikájáról szóló tételekre.

3 Lynn Thorndike: *History of Magic and Experimental Science*. New York, Columbia University Press, 1947–1958. Az alábbiakban többször erre a műre támaszkodom.

Ez az írás *A bor csodája* című, *A Nagy Szertartás a mitikus időkől Dionüszoszon keresztül az eucharisziáig* alcímű, egy éven belül megjelenő kötetből való.

szerűsödött alkímiából fokozatosan kialakul az úgynevezett modern kísérleti tudomány. Ez a könyv magában majdnem pótolja a leégett alexandriai könyvtárat, persze úgy, mintha annak a könyvtárnak az állományát a tudományos szemiózis szerint értelmeznénk, tehát féldalasan, de körültekintő teljességgel.

Jung, aki nagy fontosságot tulajdonított a hermetikus hagyománynak, rámutatott,⁴ hogy a keresztény vallás egy – a tudatosság kialakulásához szükséges – történelmi folyamat része, de úgy vélte, hogy a gnoszticizmussal kezdődő és az alkímiával végződő titkos (eretnek) tudományok mozgalmái olyan tudattalan archetipikus elemek megnyilvánulásai voltak, amelyek a kereszténység különböző formáiban nem fejeződtek ki megfelelő módon. Különösen mélyen érintette az a felfedezése, hogy az alkímiában használt szimbólumokhoz hasonlóak gyakran megjelentek kortársainak álmaiban és fantáziaképeiben, s ezt úgy értelmezte, hogy az alkímisták összeállították a kollektív tudattalan valamiféle kézikönyvét. Jungnak ez a meghatározása nagyon hasonlít az okkultizmusban használt Akasha krónika akasha-jel elképzeléséhez. Eszerint van egy virtuális, az asztrálfényben megőrződő „információ”-tömeg, amely őriz az idők kezdete óta minden gondolatot, cselekedetet, eseményt. Csak kiválasztott egyének férhetnek hozzá. Az akasha közvetíti a mindenkori emberi akaraterőt, gondolat, érzelm és képzelet hullámain, ez az okkult erő gyűjtőhelye, a tudattalan óceánja, amellyel mindenki valamilyen formában kapcsolatban van, és ez teszi lehetővé a jövőmondást is.

Látható tehát, hogy világunk, a vallás, a tudomány, az ezotéria és az okkult egymást átlapoló területén mozog, szinte kibogozhatatlan kuszaságban.

Feltehetjük a kérdést, megfogható-e ebben a világban a borszimbolika, megjelenik-e a bor mint anyag, és jelen van-e mint szakrális maszk? Talán akkor kerülünk legközelebb a lényeghez, ha a hermetikai tradíciónak a tradicionalista iskola által kialakított kritikái álláspontja⁵ szerint vizsgálódunk. Ez a felfogás abban hasonlít a modern tudományos gondolkodásra, hogy ugyanúgy nevetségesnek tartja a naiv alkímistákat.⁶ Azokat, akik miután nem értették meg, miről van szó, kísérletezésbe kezdtek. Ezeket megvetően „fűjtatóknak” és „szénégetőknek” nevezték, akik manipulációik eredményeként „csak füstre szá-

míthatnak”. Az igazi alkímistáknak tudniuk kell, hogy a nagy mű elvégzésének etikai és spirituális feltételei vannak. Eszmeviláguk szorosan kapcsolódik a gnoszticizmus, az újplatonizmus, a kabbala és a teurgia elképzeléseihez. Már csak ezért is rejtőzködniük kellett a keresztény Európában. Talán ezért is alakítottak ki egy rendkívül képlékeny szimbólumnyelvet.⁷ Az alkímiai nyelvben a jelek egyben egymás kódolásai is lehetnek, valamint az egyik jel által jelölt tartalom a másik jel tartalmának oda-vissza forgatható metaforája. Ez hasonlít az óegyiptomiak képi szimbólumokra épülő metanyelvére, amiről Erik Hornung mutatta ki, hogy a kvantummechanikából ismert komplementer logika archaikus megnyilvánulásának tekinthető. A rejtőzködés másik oka az, hogy a hermetikai-alkímiai megismerés saját magát *ars regiának*, vagyis *királyi művészetnek* nevezte. Ez magában nem is lett volna baj, csak az, hogy szembeállította a *királyság* és a *papság* beavatási jelenségkörét. Szerinte a „királyi” beavatási tradíció a primordiális hagyomány egyetlen és hiteles örököse. A papi tradíció ezzel szemben valami szétesettet képvisel. Egyes kutatók szerint a templomosok ennek a két tradíciónak az összebékítésére, szintézisére törekedtek. Ezért ül címerükön két férfi (pap és katona) a lovon, nem pedig, ahogy a balga elképzelés tartja, hogy mert szegények voltak, vagy mint az alantas vád, hogy homoszexuálisok. Ezt erősíti, hogy Dante számára a „király-pap” egyesített szerepkörét az a Szent Bernát teremtette meg, aki a templomosok rendtartását megírta.

Nézzük meg először, hogy a hagyományos alkímia milyen értelemben használta a bort. Valahogy úgy állt hozzá, mint az aranycsináláshoz. Szeretett volna aranyat előállítani – talán némelyek tudtak is – és máskor csak spirituális aranykészítésre gondolt. Aki megmosolyogja az alkímisták aranykészítési lázát, az gondoljon arra, hogy az ún. modern tudományt is foglalkoztatja az aranykészítés, és meg is oldotta a feladatot. Például a darmstadti Nehézionkutató Társaság lineáris gyorsítójában az elektromosan töltött atommagok, például az 50-es rendszámú ón atommagjai a fénysebesség tíz százalékára gyorsíthatók. Ezután szüntethető csak meg más atommagok, például a 29-es rendszámú rézatom taszítóereje, és lehetővé válik a fúzió. Így az eredmény egy 79 protonszámú mag lehet, ami maga az arany.

4 A *Britannica Hungarica* jól összefoglalja ezt a tételt.

5 Julius Evola ezt *A hermetikai tradíció. Szimbólumai, doktrínája és „királyi művészete”* című könyvében fejti ki.

6 René Guénonnak pedig az a véleménye, hogy a mágia a tradicionális tudás egyik legalacsonyabb rendű alkalmazása.

7 Farkas Attila Márton ezt bővebben kifejti *Az alkímia eredete és misztériuma* című művében.

Égi mezőgazdaság

Fulcanelli *A katedrálisok misztériuma* című művében idéz egy következő formában lévő épületfeliratot:

Földművesként
Építettem
Érdek nélkül és lelkes ajándékból,
PIERRE BELLE⁸-nek nevezték

Arra a hagyományra utal ez a felirat, hogy az alkímiát sokszor égi Mezőgazdaságnak, beavatottjait Földműveseknek hívták. Egy igazi földművelés pedig nincsen szőlő és bor nélkül. Talán ezért is kapott az alkímiai praktikákban és szimbólumokban is jelentős szerepet a bor. Valamint annak is köszönhetően, hogy a bor alkoholtartalmának fertőtlenítő hatása van, így például a járványok idején a bor sokkal egészségesebb volt, mint a víz. Az sem mellékes adalék, hogy a bor főleg a vörösszőlő fajtájától, minőségétől, feldolgozásától függően 1800–3000 mg/l mennyiségben fenolos típusú vegyületeket tartalmaz. Ezek a vegyületek jól oldódnak a bor alkoholtartalmában, ami megkönnyíti felszívódásukat. A modern orvostudomány felfedezte, hogy a bor (főleg a vörös) rezveratrol tartalma kedvező hatással van a szív és érrendszeri betegségek gyógyítására, megelőzésére. Emellett a vörösbor nagy antioxidáns kapacitással rendelkezik.

Természetesen az alkímiai kísérletek nem ismerhetők ilyen tudományos pontossággal a bor valódi kémiai alkotóelemeit és hatásait, de amikor a panaceát, a minden betegséget gyógyító csodálatos gyógyszert keresték, nagyon sokszor használták a bort. Sokszor naivan és nevetséges formában, máskor meglepően mély ismeretekkel. Például Richelieu kardinálishoz halála napján a már mindent kipróbált orvosok egy öreg vajákos asszonyt hozattak, aki fehérborban oldott lótrágyát itatott vele.⁹ Így múlik el a világ dicsősége. De nem ez volt a legnagyobb kitolás Richelieu-vel, hanem a *Három testőr* című szeniális kalandregény. A szabadkőműves id. Alexander Dumas 1842-ben olyan rágalom-regényt szerkesztett Richelieu főszereplésével a római katolikus egyház ellen, amelynek sikeréhez

csak a XXI. század eleji rágalom-regény, a Dan Brown által írt *A da Vinci-kód* hasonlítható. A Dumas-regényben Richelieu – aki Franciaország egyik legnagyobb államférfija és aki az újabb kutatások által is igazoltan szeniális és morális ember volt – kisztíli cselszövővé, álságos pappá degradálódik. Ám a bor zavaros felhasználása és a történelem zavaros eszméi helyett térjünk vissza a bor emberi felhasználásához az alkímiában. Például egy Milánóban 1622-ben kiadott könyv szerint a szeder gyökere más csodálatos jó hatásai mellett arról is híres, hogy ha hamuvá égetjük és azt borban megfőzzük, elhajtja a követ a testből, enyhíti a hasmenést és a menstruációt, sebeket gyógyít és megállítja a könnyezést. A hasra tapasztként feltéve megszünteti a hányást és a vérzést is csillapítja.¹⁰

Egy XVII. századi alkímista, Du Hamel¹¹ az akkor még jóformán ismeretlen skorbutot a következő módon kívánta gyógyítani: „Vegyél három font jó vörösbort, fél uncia nagyon vörös rózsát, másfél uncia rózsamézet, egy marék zsályát, ciprusi vitriolt, fél uncia sárkányvért és tíz lóherét. Új agyagedényben főzd meg, szűrd át vásznon, adj hozzá nyolc csepp sóesszenciát. Naponta kétszer, reggel és este vegyél be egy keveset, fogyaszsd félig főtt gyógynövények levét, harapj nyers galamb- vagy csirkehúst, amikor még forró...” nem csoda, hogy Du Hamel ennyi munka és ötlet után másokra hagyja, hogy feltárják a mágnes csodálatos hatásainak okait.

Többen azt is vizsgálták, gyógyítható-e a himlő vörösborral? Erről többek között Levinus Lemnius a természet okkult csodáiról szóló rendkívül szórakoztató könyvében olvashatunk.¹² Tárgyalt témái közé tartozott még az élet vize, az aqua vitae, az égetett bor, az emberi nyál hatásai, vagy az, hogy nyitott vagy csukott szájjal jobb-e aludni? Ezekben a művekben megérkezett az alkímia a megismerés mélypontjára, kuruzslássá vált. Érdekes, vagy nem is annyira érdekes módon, a társadalom elfogadta úgy, mint a mi társadalmunk a ma divatos szellemi zagyalékokat.

A magyar borlegenda a tokaji aszúróról, miszerint az évszázados tartás után a hordóban úgy összesűrűsödik, hogy késsel lehet vágni, valószínűleg a középkori zavaros alkímista elméletekből alakult ki. Marini Mersenni ferences tudós levelezéseiből¹³ kiderül, hogy ő egy roueni

⁸ Pierre Belle = Szép Kő.

⁹ *Lettres de Gui Patin*, ed. Paul Triaire, Paris, 1907. p. 515. *Lettres de feu Monsieur Guy Patin, 1645–1672.*

¹⁰ *Admiranda naturalia ad renum calculos curandos*, Milan, 1622.

¹¹ J. B. Du Hamel: *De corporum affectionibus cum manifestis tum occultis libri duo senu Promotae per experimenta philosophiae specimen*. Paris, 1670.

¹² Levinus Lemnius: *Occulta naturae miracula ac varia rerum documenta probabili ratione atque artificii coniectura duobus libris explicita*. Antwerpiae apud G. Simonem, 1559.

¹³ *Correspondance du P. Marin Mersenne religieux minime*, publié par Mme. Paul Tannery éditée et annotée par Cornelis de Waard avec la collaboration de René Pintard, I. 1932.

(al)kémikusnál, Lefebvre-nél arról kérdezősködött, hogyan lehet a higanyt ezüstté változtatni? Hogyan lehet az aqua vitae-t olyan keménnyé tenni, mint egy kristály. Lefebvre nem árulta el az arany titkát, azt viszont elárulta, hogy akik azt gondolják, hogy a bor nyálkája mérgező, azok sohasem bontották a bort úgy alkotóira, ahogy kellene. Szerinte semmi sem előzi meg jobban a részegséget, mint a fixált bor-só. Ő állította azt is, hogy ha egyszer desztillált jó borecetből készített sötét újradesztillálunk olyan terpentinnel, amelyben gyöngyöket oldottak, majd június, július és augusztus hónapokban hűvös pincében tömény szeszből édesítjük, ennek a likőrnek néhány cseppje a többszörösen lepárolt borszeszcianát vajjá sűríti, amit késsel lehet vágni.

Az alkímisták is bibelődtek a maguk módján a bor és a kehely kapcsolatával. Egy Saint-Romain nevű alkímista azt javasolja,¹⁴ hogy önts bort este antimonkehelybe, és reggel izzad meg: alaposan kipurgál „fenn és lenn”. Az eljárást naponta megismételhetjük; a kehely nem fog láthatóan kisebbedni és hatását sem veszti el, de a hatás az antimonrészecskék kioldódásának köszönhető, és Saint Romain meg van győződve arról, hogy az éveken át így használt kehely végül is elkopik.

A már többször idézett Thorndike-mű utal Olans Borrichus (Ole Borch) 1668-ban megjelent könyvére,¹⁵ amelyben annak a véleményének ad hangot, hogy a bor desztillációjával és sörerjesztéssel élvezetesebbé tehetjük a lengyelek, litvánok, oroszok, svédek, lappok és izlandiak életét. Hogy a többi népet miért nem, azt nem fejt ki a szerző. Viszont mélyen hitt abban, hogy egyetlen profán tudomány sem jutott olyan közel ahhoz, hogy az istenit a természetben szemlélje, mint a kémia, amelybe véleménye szerint az alkímia is beletartozik. Állítása szerint egyik sem vizsgálja olyan mélyen Isten kezeművét, egyik sem áll nagyobb összhangban a Szentírással. Ezt illusztrálja is Péter második levele, Mózes második könyve, Izajás, Jób, a Zsoltárok, a Jelenések Könyve és a négy apostol idézésével. Ennek a tudásnak alapítójaként Tubal Caint, Káin leszármazottját nevezi meg.

Bormisztikai vizsgálódásunk számára az orvoslás és a kuruzslás bor-alkímiájánál izgalmasabb a hermetikus hagyomány bor szimbolizmusa. Az, hogy a bor milyen szerepet kap abban a képletben, amelyet az „örök fia-

Mercurius a kémcsőben feltüzeli a „primateriális” sárkányt és szárnyat ad neki, vagyis az elkezd párologni. A vér, amellyel táplálja, az univerzális szellem, minden dolgok lelke.

talság iható aranya” képletben fogalmaztak meg, és abban, amelyet rejtélyesen „Borszellemlen” neveztek.

Joachim Tanckius filozófus és orvosprofesszor a lipcsei egyetemen 1605-ben megjelent művében¹⁶ – főleg Morrienus, Geber, Hortulanus és Paracelsus munkásságára támaszkodva a következő kijelentést teszi: „Az égitesetek legnemesebbike a Nap, a növényi termékek legnemesebbike a bor, az állatok legnemesebbike az ember, az ásványok legnemesebbike az arany”. A Nap, a bor, az ember és az arany varázsos négyességével jelöli világunk nemességét. És még valamit kinyilatkoztat: „Múmia a csodaszerek és a mikrokozmosz titka”. Ez a kijelentés nem az egyiptomi múmiára¹⁷ utal, hanem ez a múmia kifejezés az alkímiai szótárban egyfajta aurát, az „asztrálest” aurájához hasonlót, valójában „életszellemet” jelent.

Ezt az életszellemet befolyásolni lehetett (véltetőleg!) a borszellemlen, aminek duplafedelűen rejtett

14 *La science naturelle degagée des chicanes de l'école: ouvrage nouveau enrichi de plusieurs experiences curieuses tirées de la Médecine et de la Chymie; et de quelques observations utiles à la santé du corps.* Paris, 1679.

15 *De ortu et progressu chemiae.* Copenhagen, 1668.

16 *Succincta et brevis artis chemiae Instrukcio, Das ist Volkommer*

grundlicher Bericht der rechten und waren Alchemey... durch Joachim Tanckium..., Leipzig bey Johan Rosen, 1605.

17 Az egyiptomi múmia elnevezés az arab múmija, „bitumen” szóból ered. Elterjedt hiedelem szerint az egyiptomi múmiákat bitumennel kezelték, mert ennek az anyagnak gyógyító erőt tulajdonítottak.

szimbolizmusa volt. Erről Janus Lacinius¹⁸ 1546-ban Velencében azt írja: „Először is vedd a pompás életvizet, tisztítsd meg azt, és emeld fel gondosan. De ne hidd, hogy ez a nedű nem a Bacchus tiszta és világos nedve volna (Borszellem).” Tizennégy képpel van ábrázolva a király megölése és feltámadása. Ebben a „megváltástörténetben” kiemelt szerepe van a „Borszellem”-nek. Sőt Alexander v. Bernus¹⁹ azt állítja, hogy az alkímistáknak volt egy másik borszellemük is, a tanítványok titkos borszelleme, amelyet az alkohollal közös tulajdonságai miatt, ködösítésből szintén borszellemnek neveztek. Kémiái képlete ismert, azonban a jatrokémikusok több csillapítási és emésztési eljárással fokozatosan intenzifikálták és átalakították a készítményt, végül savakkal és ásványi sókkal megélesítve kapták meg Menstrua mineráliájukat, mely révén a fémeket kívánták folyékonyra változtatni. Amint látjuk, a „Borszellem” szóban elrejtett fogalom, tudás, titok, gyakorlati eljárás kibogozhatatlanul keveredik az alkímia történetében. Rejtettsége lehetővé teszi, hogy ez a

tudás a kereszténységgel ugyanúgy kereszteződjön, mint a szabadkőművességgel. Itt érdemes utalni arra, hogy a „szent” (sacratum) és a „titok” (secretum) szavak közötti egybeesés talán nem véletlen, mindkettő valami olyasmire utal, ami a profán világtól „félretett” (secernere).²⁰

A „szent” elrejtésére a Biblia is felszólít: „Ne adjátok azt, ami szent, az ebeknek, se gyöngyeiteket ne hányjátok a disznók elé, hogy meg ne tapossák azokat lábaikkal, és néktek fordulván, meg ne szaggassanak titeket”. (Máté 7:6)

Természetesen itt fel kell hívni a figyelmet, hogy az ilyen magas fokra emelt titkosítás nagy csapdát rejt magában és állandó lehetőséget biztosít a visszaélésre.

18 Janus Lacinius, Pretiosa Margarita, Venedig 1546, 1714-ben Lipcsében adták ki. Az alábbi tételekben, mint itt is, Alexander Raab: *Das hermetische Museum, Alchemie und Mystik* című művére támaszkodom.

Elkerülhetetlen volt, hogy a hermetikai misztérium és a krisztusi misztérium találkozzon egymással. Michael Maier hivatkozik a Krisztus-történet és a kő legendája közötti kapcsolatra. Ő hívja fel a figyelmet egy Melchior Cibinens (szebeni Melchior Miklós) nevű magyar alkímistára, aki egy olyan alkímista rítus szerzője, mely a mise graduáléjára alapszik:

„Melchior ... mint vallásos és a papi rendbe beavatott ember, mint igaz művész, ennek a nagyon titkos tudományának titkos eljárásait szent formában fogta fel és írta le: ez volt a mise”.

Maier szerint a magyar alkímista ténylegesen megértette, hogy a bölcsek követ születés, élet, szublimáció és a tűzben való gyötretés jellemzik, majd halál a fekete és sötét színben – végül pedig feltámadás és élet a legtökéletesebb piros színben. Innen kiindulva kapcsolatot állít fel a kővel, és megállapítja az emberek üdvözülésének beteljesedését, belefoglalva Krisztus születését, életét, szenvedését, halálát és feltámadását, melyek mind felidéződnek a misében.

A római katolikus egyház természetesen gyanakvással figyelte és tiltotta ezeket az elképzeléseket. Érthető is, hogy miért, elég, ha csak a mindenféle szinkretizmus szimbólum- és misztériumromboló hatására utalnak. Főleg ha arra gondolunk, hogy az alkímia legmagasabb művelői egy új kinyilatkoztatásra törekedtek, aminek lényegét Georg von Welling *Opus mago-cabbalisticum* című művének bevezetőjében így fogalmazza meg: „...nem az a szándékunk, hogy arra oktassunk, hogyan kell aranyat előállítani, hanem ennél valami sokkal magasabb: megtudni, hogyan láthatjuk és mutathatjuk be a Természetet, mint Isten eredőjét, és Istent a természetben”.²¹ Ebben a képletben aggodalom-

Az első udvarban: Sulfur és Mercurius, a matéria két alapkomponense. A három fal a mű három szakaszát ábrázolja, amely tavasszal a Kos állatjeggyel és az oszlásban lévő halott testtel kezdődik. Nyáron, az Oroszlán jegyében történik meg a szellem és a lélek egyesülése, és decemberben, a Nyilas jegyében jön létre az elpusztíthatatlan, vörös szellemtest, az elixír; avagy az „örök fiatalság iható aranya”.

19 Alexander v. Bernus, *Alchymie und Heilkunst*. Nürnberg 1669.

20 René Guénon mutatott erre rá.

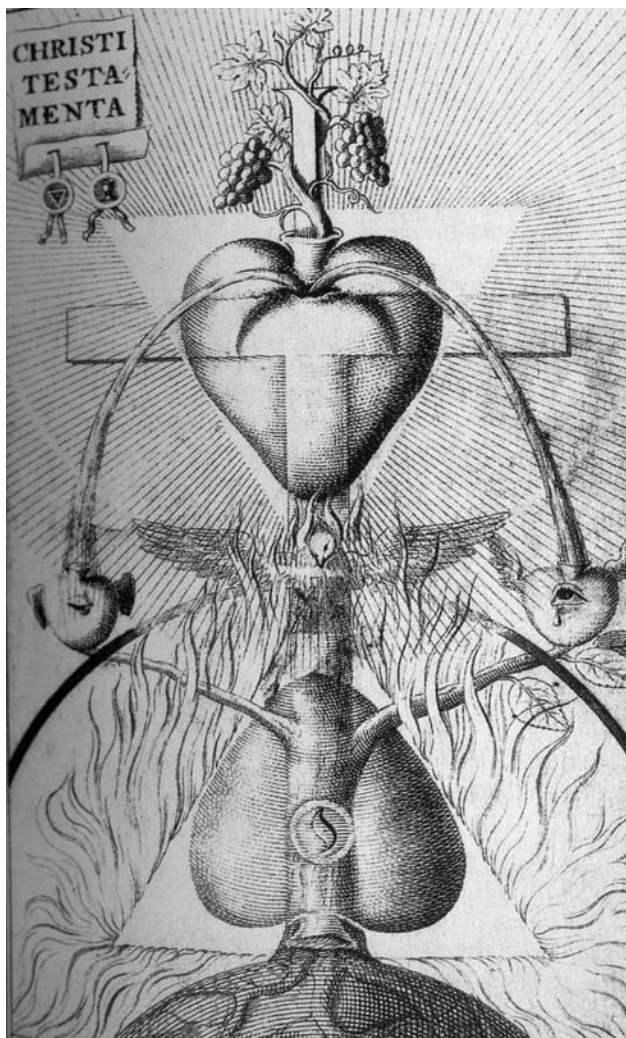
21 Ezek az adatok J. van Lennep művében találhatóak, *Art & Alchimie*. Bruxelles, Meddens, 1966.

mal fedték fel a krisztusi kinyilatkoztatás őrzői az őseretnesség tételét, a Természet Isten-szintre emelését, vagy annak lehetőségét. Ezen a határvonalon létrejöhét a váltás, ami az ehnatonai vallásreformban mutatta meg magát legleplezetlenebbül, mikor az Isten fényéből kialakult, „felvilágosult” a Fény Istenének az imádása.

Ennél a tételnél már messze kerültünk az alkímia és a bor viszonyától, így összegzésképpen visszatérünk az eredeti kérdésfeltevéshez, mi a szerepe a bornak a fentiekben általunk értelmezett alkímiában, van-e egyáltalán olyan szakrális szerepe, mint az Eucharisziában? Az adatok azt mutatják, hogy bár sűrűn alkalmazták a bort különböző gyógyszerek, elixírek készítésénél, ők, akiknek az átváltozás, átváltoztatás volt a központi ideájuk, nem tudták, nem akarták értelmezni a Nagy Szertartás bor és vér átváltozásának Isten és ember szövetségét kifejező lényegét. Pedig a hermetikai világértelmezés egyik legjelentősebb ága kifejezetten törekedett a hermetikai hagyomány és a keresztény dogma egybeolvasztására. Például Basilius

Valentinus arról beszél, hogy „a Szentháromság briliáns és csodálatos módon hozta létre a bölcsék kövét, mivel Isten, az atya lélek, ugyanakkor emberi formában jelenik meg... hasonlóképp úgy kell tekintenünk a higanyt, mint szellemi testet...” Dom Pernety arról ír, hogy az elixír „eredetileg a világ univerzális szellemének egy része, ez szűz földben testesül meg, amelyből ki kell vonni azt, hogy átmehessen minden kívánatos műveleten, mielőtt elérné dicsőségének és mozdíthatatlan tökéletességének végpontját. Az első előkészítésben addig gyötrik, míg vérét ontják, elpusztul a bomlásban, amikor a fehér szín követi a feketét, kijön a sötétségből és a sírből, majd diadalmasan feltámad, felmegy az égbe, teljesen kifinomultan, és onnan ítélkezik élők és holtak felett”.

A hermetikai hagyomány alkímiában fennmaradt része, valamint a keresztény dogmatikával egybefonódó része sem vette át a bor Eucharisziában megjelenő hieratikus maszk voltát, nem értette meg, nem akarta megérteni, vagy tagadta annak szakrális jelentőségét.

Krisztus mint misztikus szőlőtőke (hermetikus ábrázolás)